

“Gazeteciyim,” diyorum, “halinizi hatrınızı sormaya geldim. Derdinizi çabanızı...”

YAŞAR KEMAL'İN EDEBİ GAZETECİLİĞİ

A sil adı Kemal Sadık Göçmeli olan Yaşar Kemal'i hikâye ve romanlarıyla tanıyor olsak da röportajları, ülkemizdeki edebi gazetecilik alanı için önemli başvuru kaynakları arasında yer alır. Komünizm propagandası yaptığı iddiasıyla tutuklanarak girdiği Kozan cezaevinden 1951 yılında çıkarak soluğu İstanbul'da alan yazar, 1951-63 yılları arasında çalıştığı Cumhuriyet gazetesinde, ülkemizdeki röportaj yazınının en nadide örneklerini vermeye başlayacaktır.

Yaşar Kemal'in röportajlarını (aslında romanlarını da) bu denli eşsiz kılan en önemli unsur, zaten içinden geldiği Anadolu toprağı ve insanını (doğa-insan ilişkilerini) çok iyi gözlemleyerek bunu kelimelere şirsel ve yeri geldiğinde (göze batırmadan) yerel bir dille aktarabilmesidir. Biz bu aktarıma “edebi ayna” diyelim. Bu bağlamda onun röportajları, insana ve toprağına bu aynayı öyle bir tutar ki sizi adeta yolculuk ettiği otobüsteki yan koltuğına oturtur ve ilk olarak parmağıyla Anadolu topraklarını, iklimini imler:

“Haziran ayındaydık ama bahardı.” der, “Yani Doğu Anadolu'nun baharı yeni geliyordu. Ağaçlarda, daha çatlamamış tomurcuklar... Doğu dağlarının çoğu çirilçiplaktı. Çirilçiplak, bir aydınlık içinde batmış dağlar... Doğu'nun baharı başkadır. Başka hiçbir yerin baharına benzemez. Olgun, biçime ermiş bir başak kadar olgun, bir bahar... Öteki yerlerin baharları gibi birden fişkırmıyor. Usuldan, sindire sindire gelen, durgun bir bahar.” (Bu Diyar Baştan Başa, s.135)

Bu sırada otobüs şoförünün uyuklayan hali, köylünün çorap ve ter kokusu, tantanası, horlamaları da duyularımızdan içeri akıverir. Yaşar Kemal, romanlarında olduğu gibi röportajlarında da tüm duyularınızı harekete geçirmiştir. Sonrasında laf atar birine, biz oradan bölgenin sosyo-ekonomik durumunu da çıkarırız:

- “- Adın ne?
- Hasan.
- Yerli misin?
- Köyden, Dicle köyünden.
- Niçin geldin?
- İş yoktur.
- Burada var mı?
- Ne yapam?
- Köyde tarlan yok mu?
- Evvel vardı. Şimdi yoktur.
- Ne oldu?
- Muhtar aldı, ağa aldı.
- Niye aldı?
- Zorilen.

- Sizin köyde çok topraksız var mı?
  - Çok.
  - Ne yapıyorlar?
  - Hiç. Boşuboşuna gezerler. Ekmek de yoktur.
  - İçime dert oldu, diyorum. On gün sonra çocuklar ne yer?
  - Ne yapam ağam, iş yoktur.
  - Peki, diyorum, Hasan...”
- (Bu Diyar Baştan Başa, s.17)

Eğer ki muhabirin yeri, haberin kaynağı olan sokak ise Yaşar Kemal'in hem romanlarında hem de röportajlarında durduğu nokta şüphesiz ki burasıdır. Yazımızın konusu olan röportajları açısından konuşacak olursak, bunu özellikle “Görülmemiş Lüfer Akını” başlıklı röportajında görebiliriz. Bahsi geçen röportajda, normalde kısa bir gazete kupürü kadar yer kaplayacak bir haberi, Yaşar Kemal'in aynasından, sokaktaki insanların (mesela “çok ihtiyar, pamuk sakallı biri”nin) ağzından dinleriz: “Böyle balık akını, İstanbul İstanbul olalı, Haliç Haliç olalı görmemiştir. Denizin dibi balıkla döşeli. Denizin dibinde bir avuç toprak bulamazsın şimdi, tüm balığı kesilmiştir.” (Röportaj Yazarlığında 60 Yıl, s.112)

Yaşar Kemal'in röportajlarında tanınan bir isimle yapılan söyleşiye en yakın olanı ise sokakta rastladığı Sait Faik ile yaptığı görüşmedir diyebiliriz: “Bir gün, aklımda kaldığına göre pırlı pırlı, cam gibi parlayan sonbahar sabahıydı, ona Kadıköy iskelesinin kanepelerinde rastladım. ‘Ne var ne yok Sait?’ dedim ‘Hikâye yazıyor musun?’ ‘Yok,’ dedi, ‘yaşıyorum.’” (Bu Diyar Baştan Başa, s.205) Sait Faik'in kendi halindeliğinin getirdiği çekingenliği nazikçe (“Sait biliyorsun ki ben röportaj yaparım.”) aşan Yaşar Kemal, Sait Faik'e verilen Mark Twain cemiyeti fahri üyeliği hakkındaki görüşlerini sohbet tadında ilk ağızdan alır. Bize de bu kısa ama öz röportajı okuması düşer.

Herhangi bir röportaj yazı dizisine, en az bir romanı kadar çalıştığı ifade eden Yaşar Kemal, güney sınırlarındaki kaçakçıları yazabilmek için üç aydan uzun bir süre kaçakçıların arasında yaşamış, onlarla ahbap olmuştur. Bu ediminin

arkasında gerçeğe ve insana, ancak yaşayarak varılacağı görüşü yatar. Bunun bir diğer örneğini de “Yanan Ormanlarda Elli Gün” başlıklı röportajında görürüz. Bu röportaj için bölge yerlileri ile yaşamasının yanı sıra, röportaj için ormanlarla ilgili teknik bilgi çalışması yaptığı da hemen göze çarpar.

YAŞAR KEMAL'İN RÖPORTAJ KİTAPLARI

Yaşar Kemal'in röportajlarını topluca okuyabileceğimiz iki eser bulunuyor. Bunlardan biri, “Görülmemiş Lüfer Akını”, “Yanan Ormanlarda Elli Gün” ve “Kaçakçılar Arasında 25 Gün” gibi önemli röportajlarıyla birlikte toplamda 12 röportajını içeren “Röportaj Yazarlığında 60 Yıl”dır. **Yapı Kredi Yayınları** tarafından 2011 yılında basılan bu kitaba alternatif olarak röportajlarını daha derli toplu olarak bulabileceğiniz “Bu Diyar Baştan Başa” kitabı vardır. Cem Yayınevi'nden 1976 yılında basılan bu eser, 640 sayfalık bir röportaj külliyyatı olup 27 adet röportajını içerir.

RÖPORTAJ BİR EDEBİYAT DALI MIDIR?

Yaşar Kemal “bal gibi edebiyattır,” diye tanımladığı röportajı, haberdan şu şekilde ayırır: “Haber gerçek değil mi, bence haber gerçeğin simgesidir. Haberin arkasında neler var, neler dönüyor, ne yaşamlar, dramlar, sevinçler var, haber bunu bize veremez. Röportaj haberin varamadığı yere varandır, nasıl yaratarak, gerçeği değiştirerek değil, yaratarak.” (Röportaj Yazarlığında 60 Yıl, s.8)

Söyleşi ile röportaj arasındaki farkın cevabını da Yaşar Kemal'de arayabiliriz. Bilindiği üzere belirli bir konuda, alanıyla ilgili kişilerle yapılan sohbetlere söyleşi diyoruz. Röportaj ise söyleşiye oranla daha kapsamlı (araştırma ve oluşturmayı da içeren) bir iş olmakla birlikte, bir sürece ve bölgeye, bir meseleye, memleketin haline muhabirin gözünden yazılacak bir ayna tutar. Anlayacağınız, Yaşar Kemal'in röportajlarını okuduktan söyleşi ile röportaj arasındaki farkı da rahatlıkla anlayabileceğiniz düşünüyorum.

SÖZÜN ÖZÜ...

Yaşar Kemal, bu topluma tutulmuş en temiz aynaların başında gelir. Bu safılık yüreğinin yüceliği ve karşılık beklemeksizin taşıdığı insan/toprak sevgisinden kaynaklanır. Okuyacağınız röportajlar, bu toprakların ve insanının gerçek hikâyesidir. Bu açıdan, Yaşar Kemal'in röportajlarının sadece gazeteciliğe ilgili olanlara değil, aynı zamanda Anadolu'daki insan hikâyelerine, gündelik yaşamın sadeliğine ve bu sadelikteki derinliği yakalayabilmek isteyen tüm edebiyat severlere açıktır.

Romanları ve hikâyelerinin yanı sıra röportajları da edebi lezzet şöleni niteliği taşıyan Yaşar Kemal, “usuldan, sindire sindire gelen, durgun bir bahar”dır. Yaşar Kemal'in ülkemizde röportajcılığın gelişmesini demokrasinin gelişmesine bağladığını düşünecek olursak, bulunduğumuz noktada röportaj ile söyleşi arasındaki farkın bile bilinmiyor olmasının nedeni ortadadır.

Varlığın sonsuzlukta yankılsın koca çınar... :)

